

Over dagactiviteiten en dagbesteding

Inleiding

Uit eerdere resultaten van het panel Psychisch Gezien blijkt dat mensen met ernstige psychische problematiek minder vaak betaald werken dan de algemene bevolking: rond de 20 procent heeft betaald werk, tegenover 71 procent van de gehele beroepsbevolking¹. Een grotere groep panelleden (41%) verricht (daarnaast) onbetaald vrijwilligerswerk. Er is een groep panelleden die op een andere manier hun dagen invult, bijvoorbeeld met dagbesteding en dagactiviteiten.

Met dagactiviteiten en dagbesteding bedoelen wij het op een gestructureerde manier verrichten van zinvolle activiteiten ter vervanging van school en/of (on)betaald werk. Dit kan in groepsverband of individueel. Vrijwilligerswerk en hobby's vallen hier niet onder. Voorbeelden van dagactiviteiten zijn activiteiten op een zorgboerderij, bij een herstelacademie of bij een dagactiviteitencentrum (DAC). Deze definitie is afgeleid van de GGZ Standaard Daginulling en participatie².

Het belang van dagbesteding en dagactiviteiten bleek des te meer tijdens de coronacrisis, met de impact van de (tijdelijke) sluiting van voorzieningen voor dagbesteding³. Waarin zit het belang van dagactiviteiten en dagbesteding nu precies? In het najaar van 2021 (afgenomen tussen begin november en eind december 2021) is een peiling onder de leden van het panel Psychisch Gezien gehouden om de betekenis van dagactiviteiten en dagbesteding preciezer in kaart te brengen.

1 4^e kwartaal 2021, CBS StatLine.

2 [Daginulling en participatie | GGZ Standaarden](#)

3 de Lange, A., Hulsbosch, L., Knispel, A., & Kroon, H. (2020). Impact van de coronacrisis op mensen met ernstige psychische aandoeningen. Utrecht: Trimbos-instituut.

Achtergrond en literatuur

In de jaren 90 vond dagbesteding voor mensen met ernstige psychische aandoeningen vaak plaats bij dagactiviteitencentra, ook wel DAC's genoemd. De DAC's werden opgericht voor mensen met langdurig aanhoudende psychische klachten met behoefte aan dagbesteding en bij wie inactiviteit en sociale isolatie dreigden, bijvoorbeeld in verband met het wegvallen van (on)betaald werk. De DAC's boden ontmoetingsmogelijkheden, dagactiviteiten en voor wie dat wilde een opstap naar (on)betaald werk. Begin jaren 90 waren er in Nederland rond de 20 DAC's met in totaal (maximaal) 500 bezoekers per dag. Dit aantal steeg snel in de opvolgende jaren: in 1997 telde Nederland 110 DAC's, met in totaal (maximaal) 4.000 bezoekers per dag. Uit onderzoek in 1997 en 1998⁴ bleek dat veel deelnemers het DAC bezochten voor gezelligheid (90%) en sociale contacten (87%). Daarnaast kwamen veel deelnemers naar het DAC om de dag door te komen (72%) en iets om handen te hebben (72%). De helft (49%) van de deelnemers bezocht het DAC om vaardigheden te leren. Ongeveer een derde (31%) kwam naar het DAC om zich voor te bereiden op volgende stappen in het leven.

Na de jaren 90 is er weinig landelijk onderzoek gedaan naar dagbesteding. Wel is de Monitor Dagbesteding 2015 gepubliceerd, met focus op gebruikers van dagbesteding in Zuid-Holland. Een groot deel van de deelnemers aan deze monitor met psychische problematiek (n=288) gaf aan dat dagbesteding hielp om thuis te blijven wonen (87%), nieuwe dingen te leren (78%) en onder de mensen te komen (98%). Daarnaast gaf een groot deel van de deelnemers aan dat hun dagbesteding goed bij hen paste (93%) en dat het een goede voorbereiding was op (on)betaald werk (78%). Veel deelnemers gaven ook aan dat de dagen dat ze naar dagbesteding gingen de leukste dagen van de week waren (98%), dat dagbesteding een goede stok achter de deur was om niet thuis te blijven en dat ze het bij dagbesteding gezellig hadden met andere gebruikers van dagbesteding (95%). Veel deelnemers gaven aan dat zij het belangrijk vonden om zinvolle activiteiten te kunnen doen⁵.

Met het oog op inclusie werd het de afgelopen decennia minder vanzelfsprekend dat mensen met ernstige psychische aandoeningen waren aangewezen op doelgroepspecifieke dagactiviteiten.

De invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) gaf een extra impuls aan gemeenten om het aanbod aan dagactiviteiten te evalueren. Dat leidde ook tot herbezinning op de koers en organisatie van menig dagactiviteitencentrum; vele centra zijn nog actief, al ontbreekt er een landelijk overzicht. De laatste jaren is er een steeds sterkere opkomst van zelfregie- en herstelinitiatieven, zowel opgezet vanuit reguliere ggz-aanbieders als cliëntorganisaties. Deze vormen steeds vaker een alternatief voor traditionele dagbesteding.

Huidige peiling panel Psychisch Gezien

Om in beeld te krijgen welke rol (al dan niet binnen de ggz georganiseerde) dagactiviteiten en dagbesteding momenteel spelen in het leven van mensen met ernstige psychische aandoeningen, hebben 601 panelleden in de najaarspeiling van 2021 (afgenomen tussen begin november en eind december 2021) een vragenlijst ingevuld over dagactiviteiten en dagbesteding. In deze factsheet worden de resultaten van deze peiling weergegeven. Uitgelicht wordt hoe groot de deelname aan dagactiviteiten en dagbesteding is onder de panelleden, welke rol dagactiviteiten en dagbesteding spelen in het leven van panelleden en waarom panelleden mogelijk niet deelnemen deze activiteiten.

4 Hoof, F. van, Ketelaars, D. & Weeghel, J. van (1999). Bezoekers bezocht. Achtergronden en dagbesteding van bezoekers van dagactiviteitencentra. Maandblad Geestelijke volksgezondheid 54(2): 136-149

5 [Monitor Dagbesteding 2015](#)

Deelname aan dagbesteding

Ruim een kwart van de panelleden (28%) neemt deel aan dagactiviteiten. De meest genoemde aanbieder van de dagactiviteiten - namelijk door 35% van deze panelleden - is een ggz-instelling. Een vijfde (20%) geeft aan naar door de gemeente georganiseerde dagbesteding te gaan en een kwart (27%) gaat naar dagbesteding georganiseerd door andere typen organisaties. Bij één op de tien (12%) wordt dagbesteding georganiseerd door cliënten of ervaringsdeskundigen (zie figuur 1).

Driekwart (75%) neemt al langer dan een jaar deel aan de dagactiviteit(en), één op de tien (11%) is 6 maanden tot een jaar bezig en een iets groter deel (14%) is minder dan 6 maanden bezig. Bijna driekwart (72%) vindt dat het aantal uur dat zij per week aan dagactiviteiten besteden precies goed is. Een klein deel (7%) geeft aan te veel uur per week te besteden aan dagactiviteiten en één op de vijf (21%) vindt juist dat ze te weinig uur per week besteden aan dagactiviteiten. Voor één op de tien (12%) zijn de dagactiviteiten een opstap naar (on)betaald werk. Een groot deel (70%) zegt daarentegen dagactiviteiten niet te zien als een opstap naar (on)betaald werk.

Geen deelname aan dagbesteding

Van de 433 panelleden zonder dagbesteding geeft ruim de helft aan (59%) geen behoefte te hebben aan dagbestedingsactiviteiten. Vier op de tien panelleden zonder georganiseerde dagactiviteiten (41%) geeft aan dit wel te willen. Ruim één op de tien (13%) kon niets passends vinden en bij bijna één op de tien (9%) speelt geld een rol bij het niet deelnemen aan dagbesteding (zij kunnen of willen bijvoorbeeld geen geld besteden aan dagbesteding). Zie figuur 2 voor een overzicht van de redenen van panelleden voor het niet deelnemen aan dagbesteding.

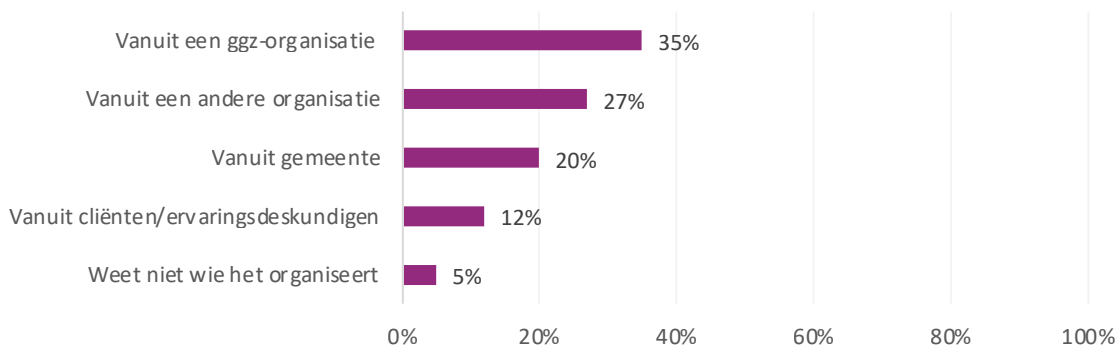
Onder de panelleden die aangeven een andere reden te hebben om niet deel te nemen aan dagactiviteiten noemen sommigen dat zij niet deelnemen vanwege hun psychische en/of lichamelijke gezondheid. Enkeligen noemen dat zij (ook) niet deelnemen om menselijk contact te vermijden in verband met corona:

"Ben er lichamelijk niet toe in staat."

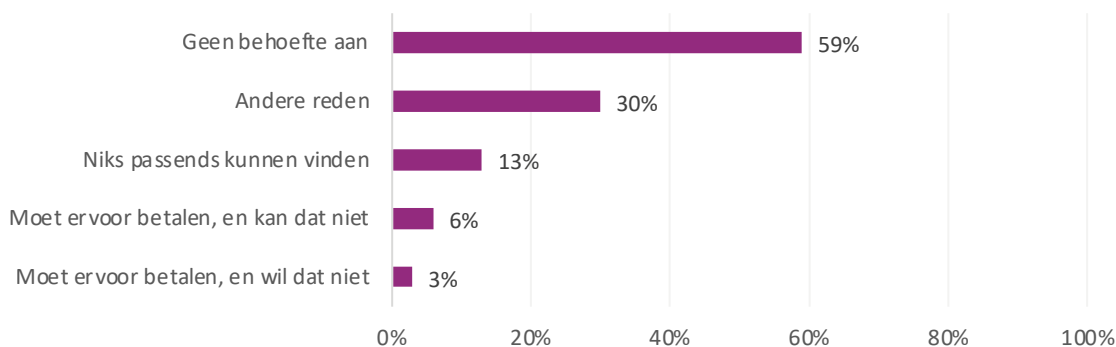

"Vanwege de beperkingen door mijn fysieke en psychische gezondheid en nu door corona."

Figuur 1. Organisatie van dagbesteding (n = 167)

Figuur 2. Redenen van panelleden voor niet deelnemen aan dagbesteding (n = 433, meerdere antwoorden mogelijk)

Veel genoemd wordt dat men niet weet wat voor aanbod er is of geen dagbesteding aangeboden heeft gekregen. Een andere barrière waar panelleden tegenaan lopen, is dat sommige vormen van dagactiviteiten alleen op indicatie beschikbaar zijn:

"Er is geen aanbod! Ik heb er wel recht op, maar het wordt niet ingevuld. Dus ik heb er wel de zorguren voor en het wordt wel betaald, maar er wordt niets geregeld."

"Ik weet niet wat er is en óf het wat voor me is. En mijn hulpverleners hebben het er nooit over gehad als optie."

"Omdat de medewerker van de WMO weigert een passende indicatie af te geven."

"Ik heb daar geen indicatie voor."

Daarnaast zijn er panelleden die aangeven dat zij zichzelf niet vinden passen in de doelgroep van dagbesteding:

"Veel dagbesteding is gericht op jongerenintegratie, mensen met autisme of een handicap. Ik voel me niet de doelgroep. Ik vind niveauverschil niet erg, maar mijn sterke kant is mijn intellect en bij dagbesteding ligt hier niet de nadruk op."

"De meeste dagbestedingen – hoe goed ze ook bedoeld zijn – zijn meestal voor mij te ver onder mijn cognitieve niveau. Ik doe op dit moment nog mijn best om via een reguliere mbo-instelling een diploma te halen en daarna betaald werk te vinden."

Sommige panelleden geven aan niet deel te nemen in verband met (sociale) angstklachten:

"Bang voor weer een mislukking of sociale afwijzing."

"Ik ben angstig om ergens aan te beginnen, angst voor weer een crisis door dingen te doen waar ik erg tegenop zie."

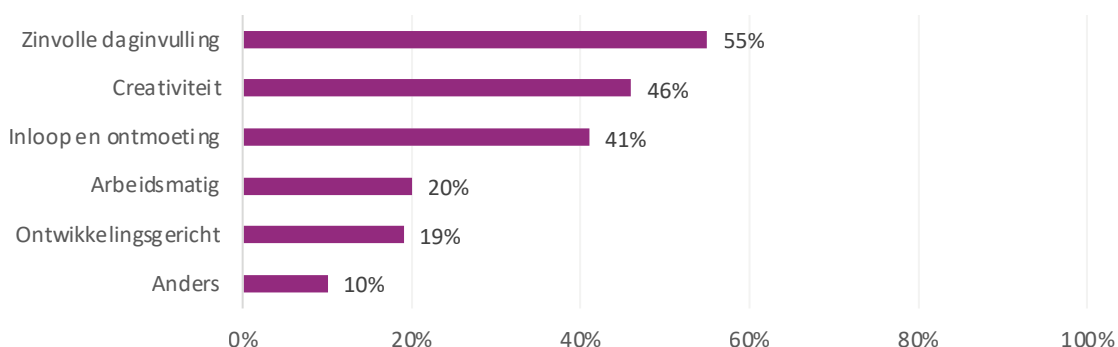
Waar zijn de dagactiviteiten van panelleden op gericht?

Aan panelleden is gevraagd waar hun dagactiviteiten op gericht zijn. Hierbij konden meerdere antwoorden gegeven worden. Ruim de helft van de panelleden met dagbesteding (55%) heeft dagactiviteiten die gericht zijn op zinvolle daginvulling. Bij bijna de helft (46%) zijn de dagactiviteiten gericht op creativiteit en bij vier op de tien (41%) op ontmoeting. Een vijfde (20%) heeft arbeidsmatige dagactiviteiten en een ongeveer even groot aantal (19%) heeft ontwikkelingsgerichte dagactiviteiten. Eén op de tien (10%) heeft dagactiviteiten die ergens anders op gericht zijn. Zie figuur 3 voor een overzicht van waar de dagactiviteiten van panelleden op gericht zijn.

Wat leveren dagactiviteiten op voor panelleden?

Aan de panelleden is ook een aantal stellingen⁶ over dagactiviteiten voorgelegd. Uit de antwoorden op deze stellingen blijkt dat panelleden verschillende positieve effecten van dagactiviteiten ervaren, maar dat deze positieve effecten niet voor alle panelleden opgaan. De resultaten van de antwoorden op de stellingen worden hieronder weergegeven.

Figuur 3. Waar zijn de dagactiviteiten van panelleden op gericht? (n = 138, meerdere antwoorden mogelijk)

⁶ Schaftenaar, P., van der Helm, P., de Valk, S., van Tol, N., Oostvaarderskliniek, A., Amsterbaken, J. J. I., & Roosenburg, F. P. A. (2014). IDAI: Inpatient Daily Activities Inventory.

Leuke en zinvolle daginvulling

Een groot deel van de panelleden (80%) vindt de dagactiviteiten leuk om te doen. Slechts een enkeling (3%) zegt de dagactiviteiten niet leuk te vinden.

"Ik werk bij een creatief atelier waar iedereen mag doen wat-ie wil op creatief gebied. De een heeft meer hulp nodig, de ander kan zelfstandig werken. Regelmatig hebben we ook opdrachten, dat kan van alles zijn. Er wordt altijd bij gezegd dat er geen tijdsdruk op mag staan, omdat vrijwel niemand daar tegen kan. En de cliënten moeten het leuk vinden om iets te maken, dus geen lopende bandwerk zonder enkele uitdaging. Geweldig leuke plek als dagbesteding!"

Meer dan driekwart (79%) ervaart de dagactiviteiten als zinvol. Vijf procent zegt de dagactiviteiten niet zinvol te vinden. Zie figuur 4 voor de antwoorden van panelleden op de stellingen over leuke en zinvolle daginvulling.

Minder last van psychische klachten

Meer dan de helft van de panelleden (58%) zegt minder last te hebben van psychische klachten tijdens dagactiviteiten. Deelnemen aan

dagactiviteiten heeft dus voor veel panelleden een positief effect op de mate waarin zij psychische klachten ervaren. Sommige panelleden lijken bewust bepaalde dagactiviteiten te doen die zorgen voor ontspanning.

"Ik maak soms schilderijen om mijn stressniveau laag te houden en ter decoratie van het bedrijfspand."

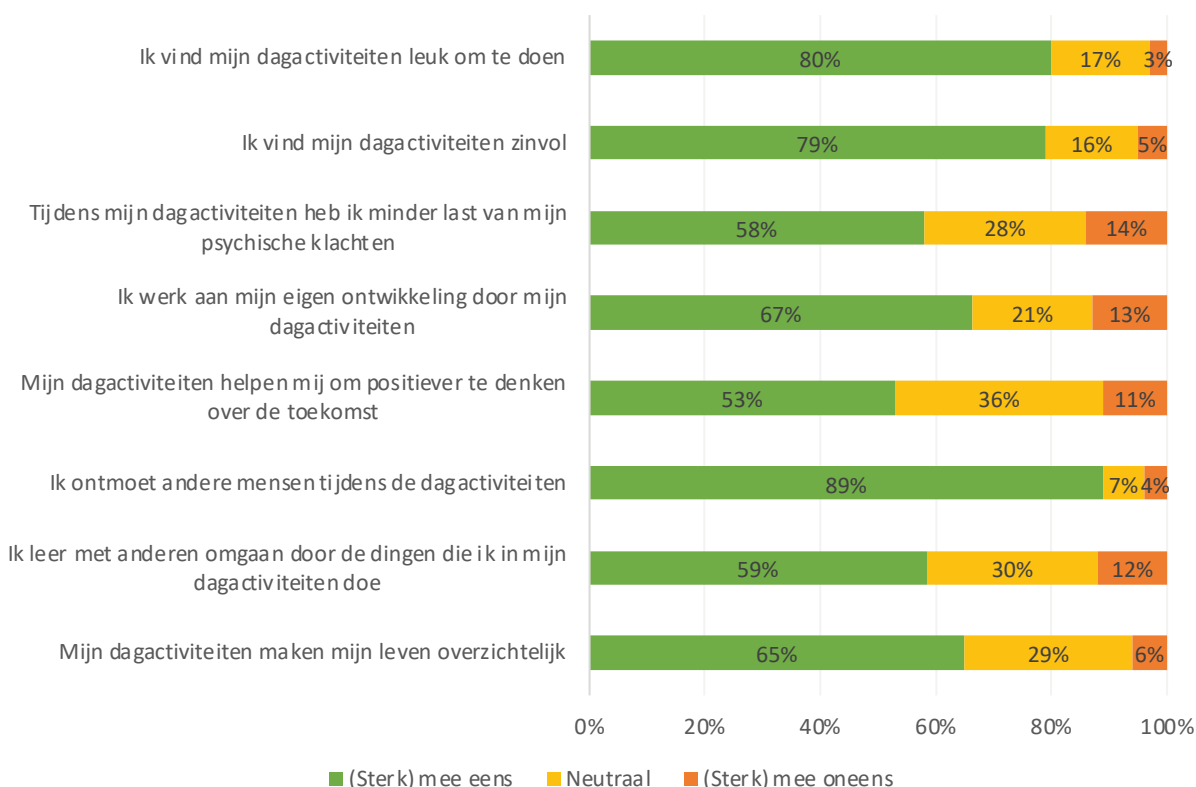
"Mijn dagactiviteiten zorgen voor ontspanning."

"Ik doe dierenverzorging op een zorgboerderij. Werken met dieren werkt voor mij heel goed."

"Bij de inloop doen we soms een spel dat helpt om psychische kwetsbaarheid bespreekbaar te maken."

Voor ongeveer vier op de tien panelleden (42%) heeft deelnemen aan dagactiviteiten echter geen positief effect op de mate waarin zij psychische klachten ervaren. Zie figuur 4 voor de antwoorden van de panelleden op de stelling over psychische klachten.

Figuur 4. Antwoorden van panelleden op stellingen over de betekenis van dagactiviteiten (n = 133 – 137)

Werken aan ontwikkeling

Dagactiviteiten kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van panelleden. Voor sommige panelleden kunnen de dagactiviteiten bijvoorbeeld een opstap naar of een alternatief zijn voor een opleiding of (on)betaald werk zijn. Twee derde (67%) van de panelleden zegt dat deelnemen aan dagactiviteiten voor hen een manier is om te werken aan hun eigen ontwikkeling. Zie figuur 4 voor de antwoorden van de panelleden op de stelling over werken aan ontwikkeling.

Positiever over toekomst

Iets meer dan de helft van de panelleden (53%) vindt dat dagactiviteiten helpen om positiever te denken over de toekomst. Zie figuur 4 voor de antwoorden van de panelleden op de stelling over positiever denken over de toekomst.

*"Ik help mee aan een wijkinitiatief.
Ik geef daarbij sturing."*

Ontmoeting en contact

Deelnemen aan dagactiviteiten kan ervoor zorgen dat panelleden andere mensen ontmoeten. Bijna negen op de tien panelleden (89%) ontmoet inderdaad andere mensen tijdens de dagactiviteiten. Veel panelleden hebben dagactiviteiten die specifiek gericht zijn op sociaal contact met anderen.

*"Mijn activiteit is praten met anderen,
samen met mensen zijn."*

*"Ik ga naar de buurtkamer, gewoon even
sociaal contact."*

*"Eens per week ga ik naar het DAC, om daar
te puzzelen en onder de mensen te zijn."*

Dat een klein aantal panelleden weinig of geen mensen ontmoet tijdens de dagactiviteiten, zou een bewuste keuze kunnen zijn of door een bepaalde situatie kunnen komen.

*"Op dagbesteding houd ik afstand.
Ik word onrustig van de voor- en tegenstanders
van het coronabeleid."*

Ruim de helft (59%) vindt dat de dagactiviteiten helpen om te leren omgaan met anderen. Zie figuur 4 voor de antwoorden van panelleden op de stellingen over ontmoeting en contact.

"Ik sta achter de bar en zet koffie."

"Ik geef Nederlandse les aan vluchtelingen."

*"Ik ga weleens koffie drinken, contact maken
met andere mensen. Een praatje maken, samen
eten. Soms creatief doen, maar dat vind ik
lastig. Praten met andere mensen op een rustige
toon is al moeilijk. Ik ben te druk en soms klink
ik boos, waar de andere mensen dan bang van
worden, wat het niet echt makkelijk maakt om
contact te leggen. Maar ik doe mijn best en het
is gezellig."*

Structuur

Dagactiviteiten kunnen het leven van panelleden structuur geven en overzichtelijk maken. Twee derde van de panelleden (65%) zegt inderdaad dat de dagactiviteiten het leven overzichtelijk maken. Zie figuur 4 voor de antwoorden van de panelleden op de stelling over structuur.

Conclusie

Ruim een kwart van de panelleden neemt deel aan georganiseerde dagbesteding en -activiteiten. De aanbieders zijn vooral ggz-instellingen en gemeenten. De waardering voor deze activiteiten is groot en ze voorzien in belangrijke behoeften zoals omgaan met psychische problemen, ontplooiing, sociaal contact en structuur in het leven.

Er lijkt diversiteit in het aanbod te zijn waarbij sommige mensen gebruik maken van een doelgroepspecifieke voorziening en anderen van een meer generiek aanbod. Juist deze diversiteit in het aanbod is belangrijk: waar de een erg graag mensen ontmoet, is een ander tijdens de dagbesteding juist bewust op zichzelf. Dit geeft aan dat dagbesteding zeker geen 'one size fits all' voorziening is en diversiteit in het aanbod iets is dat gestimuleerd en volgehouden moet worden.

De keerzijde is dat eveneens vier op de tien panelleden zonder georganiseerde dagactiviteiten deze wel zouden willen hebben. Soms heeft men

wel actief gezocht, maar niet iets passends of betaalbaar kunnen vinden. Daarbij blijkt één op de vijf panelleden die wél aan georganiseerde dagactiviteiten deelnemen hier minder uren aan te kunnen besteden dan gewenst. Kortom: de animo voor georganiseerde dagactiviteiten is volop aanwezig. Een aanzienlijk deel van de bevroagde panelleden geeft aan meer te willen op dit vlak, maar loopt tegen barrières aan zoals een financiële bijdrage of het niet kunnen vinden van een activiteit die matcht met wensen en behoefte. Gezien het belang dat de georganiseerde dagactiviteiten voor deze doelgroep hebben, is het belangrijk om barrières in toegang en deelname aan te pakken. Het valt op grond van dit onderzoek daarom aan te bevelen om:

- Het onderwerp dagactiviteiten stevig aandacht te geven in individuele behandeling en ondersteuning;
- Op gemeentelijk niveau met de doelgroep na te gaan hoe de toegankelijkheid, passendheid en diversiteit van het aanbod kan worden verbeterd.

Colofon

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 – 297 11 00

Projectleiding
Hans Kroon

Auteurs
Bram Zwanenburg, Aafje Knispel,
Lex Hulsbosch, Marloes van Wezel,
Hans Kroon

Deze uitgave is te downloaden via
www.psychischgezien.nl en als volgt te
citeren: Zwanenburg, B., Knispel, A.,
Hulsbosch, L., van Wezel, M., & Kroon,
H. (2022). Over dagactiviteiten en
dagbesteding: Factsheet panel Psychisch
Gezien. Utrecht: Trimbos-instituut.

Programmacommissie
Jaap van Weeghel (Phrenos)
Martijn Kole (Blauwe Paard Advies)
Inger Plaisier (SCP)
Gonne Kelder (ministerie van VWS)
Nic Vos de Wael (MIND)
Ico Kloppenburg (VNG)
Jan Berndsén (Blauwe Paard Advies)
Jill Knapen (NIVEL)
Liesbeth van Gent (De Nederlandse GGZ)
Odette Hensen (Valente)

Financier
Ministerie van VWS

Vormgeving en productie
Canon Nederland N.V.

Beeld
Gettyimages.nl

Artikelnummer: AF1987

2022, Trimbos-instituut, Utrecht

Copyrights Trimbos-instituut
©Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt, zonder
voorafgaande toestemming van het
Trimbos-instituut.